

Nr 169

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB jämte motioner.

(5:e avd.)

Propositionen

I propositionen nr 142 har Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för den 17 oktober 1969 föreslagit riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal efter de riktlinjer som anförts i statsrådsprotokollet mellan staten å ena sidan samt Pripp-Bryggerierna AB respektive apotekarsocieteten å andra sidan,

2) till Förvärv av aktier i AB Kabi på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 50 200 000 kr.,

3) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för 19 791 aktier i Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB till apotekarsocieteten utge reverser på sammanlagt 24 431 990 kr.

Den 8 juli 1969 träffades under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande ett avtal mellan svenska staten och Pripp-Bryggerierna AB av innebörd att staten förvärvar majoriteten av aktierna i AB Kabi.

Kabis största enskilda produktgrupp är enligt propositionen blodäggvitefraktioner såsom gammaglobulin och albumin. Vidare har företaget en väsentlig antibiotikaframställning. Enligt nämnda avtal överlåter Prippts den 1 oktober 1969 till staten aktier i Kabi så fördelade att de representerar 65 % av såväl Kabis aktiekapital på 32 milj. kr. som aktiernas sammanlagda röstvärde. Köpeskillingen uppgår till 49,4 milj. kr. Säljaren skall tillgodoräknas ränta på detta belopp räknat från den 1 oktober 1969 tills betalning sker. Köpeskillingen motsvarar enligt propositionen ett värde av 76 milj. kr. för samtliga aktier och ett värde per aktie av 237:50 kr. Kabis dotterbolag AB Recip och AB Grummebolagen avses även i fortsättningen ägas av Kabi.

Enligt avtalet har staten rätt att efter den 30 september 1971 påfordra att få inlösa Prippts återstående aktier i Kabi. Prippts kan å sin sida påfordra att staten efter nämnda dag inlöser bolagets återstående aktier.

Den fortsatta expansionen i Kabi skall enligt avtalet finansieras med me-

del, som finns tillgängliga inom Kabi, eller genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden. Eventuella kapitaltillskott därutöver skall tillhandahållas av köparen som aktiekapital eller förlagslån.

Under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande träffades den 17 september 1969 en överenskommelse mellan staten och apotekarsocieteten om formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem. Apotekarsocieteten äger drygt 87 % av aktierna i Vitrum. Inom ramen för överenskommelsen slöts även ett avtal enligt vilket staten skulle förvärva apotekarsocietets aktieinnehav i Vitrum. Detta företag bedriver främst grosshandel men har också en begränsad tillverkning av läkemedel.

Enligt nämnda avtal överlåter apotekarsocieteten den 1 januari 1970 sitt aktieinnehav i Vitrum till staten för drygt 24,4 milj. kr. Detta belopp motsvarar enligt propositionen ett värde av ca 28 milj. kr. för samtliga aktier och ett värde per aktie av 1 234:50 kr. Köpeskillingen skall erläggas med två reverser som skall inlösas under första halvåret 1971. Reverserna skall löpa med en årlig räntefot som med en och en halv procentenhet överstiger det vid varje tidpunkt gällande diskontot.

Avtalen mellan svenska staten och Pripps respektive apotekarsocieteten beträffande Kabi och Vitrum gäller under förutsättning att de senast den 20 december 1969 godkänts av Kungl. Maj:t.

I propositionen föreslås att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna avtalen om statens förvärv av aktier i Kabi och i Vitrum. Till förvärvet av aktier i Kabi föreslås ett anslag av 50,2 milj. kr. Vidare föreslås att riksdagen bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för aktierna i Vitrum utställa reverser på sammanlagt 24 431 990 kr.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 1105 av herr Skårman m. fl. och II: 1276 av fru Nettelbrandt m. fl. vari hemställts att riksdagen

1) uttalar att sådana åtgärder av organisatorisk eller annan art inte får företas på läkemedelsförsörjningens område att statsmakten inskränker läkarnas fria förskrivningsrätt,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att tillverknings- och grosshandelsdelarna inom Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB organisatoriskt den 1 januari 1971 förs till den planerade statliga läkemedelstillverkningsgruppen,

3) i övrigt beaktar vad i motionerna anförs,

dels de likalydande motionerna I: 1106 av herr Virgin m. fl. och II: 1275 av herr Holmberg m. fl. vari hemställts att riksdagen avslår propositionen nr 142 och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om översyn av de statliga

produktionsenheterna på läkemedelsområdet i syfte att dels åstadkomma en bättre samordning av produktionen, dels ock särskilja kontrollfunktionen från läkemedelsproduktionen.

Utskottet

I propositionen anförs att det centrala målet i statens läkemedelspolitik bör vara att kvalitativt högstående läkemedel kan tillhandahållas medborgarna i rätt omfattning, vid rätt tidpunkt, på rätt plats och till lägsta möjliga kostnader. Om denna målsättning torde råda full enighet. En rationell läkemedelspolitik måste såsom departementschefen framhåller omfatta forskning, produktion, grosshandel och detaljhandel.

Det är vidare uppenbart att statsmakterna måste känna ansvar för att en god läkemedelsförsörjning upprätthålls och att detta i sin tur förutsätter att staten har god överblick över och ett skäligt inflytande på de med läkemedelsförsörjningen sammanhängande funktionerna.

Av propositionen framgår att förslag om bl. a. bildande av ett apoteksbolag med statligt majoritetsintresse, som skall ansvara för all detaljdistribution av läkemedel i landet, kommer att föreläggas riksdagen under våren 1970.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att vid riksdagens början väcktes motioner om förstatligande av läkemedelsindustrin. Ifrågasvarande motioner behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 52.

Staten bedriver läkemedelstillverkning och forskning vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL), statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), militärapoteket och försvarets fabriksverk (FFV).

De i förevarande proposition föreslagna förvärven av aktier i Kabi-gruppen och i Vitrum innebär att staten väsentligt ökar sitt engagemang inom läkemedelsområdet. Kabi-gruppens totala försäljning verksamhetsåret 1967/68 uppgick till ca 83 milj. kr. I Kabis tillverkning och forskning ligger tyngdpunkten på antibiotika- och blodområdena. Enligt propositionen uppgick Vitrums försäljning år 1968 till 152,1 milj. kr. Härav hänförde sig 17,7 milj. kr. till egen tillverkning och 134,4 milj. kr. till grosshandel.

I motionerna I: 1106 och II: 1275 föreslås att riksdagen avslår proposition nr 142 och hemställer om en översyn av de statliga produktionsenheterna på läkemedelsområdet i syfte att åstadkomma en bättre samordning av produktionen.

Utskottet kan instämma i att skäl talar för att staten genom förvärv av Kabi-gruppen och Vitrum förstärker sitt engagemang inom läkemedelsindustrin och droghandeln.

Genom samordning mellan Kabi-gruppen, Vitrum, SBL, SVA, militärapoteket och FFV:s läkemedelstillverkning erhåller staten ett brett forsk-

nings-, produktions- och försäljningsprogram. Härigenom uppnås som framgår av propositionen vid sidan av rationaliseringar en riskspridning, som är av stor betydelse inom en så forskningsintensiv industri som läkemedelsindustrin.

Såsom departementschefen framhållit är det självklart att de statsdominerade läkemedelsföretagen skall verka i konkurrens med andra företag — inhemska och utländska — vilket i sin tur bl. a. måste innebära en inköpspolitik som inte ger dessa företag någon förtur därför att de är samhällsägda.

Utskottet tillstyrker vad i propositionen föreslagits angående förvärv av aktier i Kabi och Vitrum.

Syftet med yrkandet i motionerna I: 1106 och II: 1275 om en översyn och samordning av de statliga produktionsenheterna inom läkemedelsområdet förutsätter utskottet kommer att tillgodoses inom ramen för den i propositionen beskrivna statliga läkemedelskoncernen.

Enligt propositionen är det avsikten att det aviserade apoteksbolaget inledningsvis i form av dotterbolag skall bedriva den verksamhet som nu utövas av Vitrum. Likaledes framgår av propositionen att Vitrums tillverkning så snart som möjligt efter en övergångsperiod, omfattande minst tiden till och med utgången av år 1972, avses skola avskiljas från apoteksbolaget och samordnas med den produktion som i övrigt skall ingå i den statliga läkemedelskoncernen. I motionerna I: 1105 och II: 1276 har framförts yrkande av innebörd att Vitrum ej på föreslaget sätt skall anknytas till apoteksbolaget.

Utskottet är av den uppfattningen att riksdagen ej i förevarande sammanhang bör ta ställning till ifrågavarande spörsmål med hänsyn till att driftformen för Vitrum under ett initialskede är reglerad i den överenskommelse om avlösning av det nuvarande apotekssystemet vilken våren 1970 avses skola underställas riksdagen.

Utskottet avstyrker därför motionerna i nu ifrågavarande del.

I motionerna I: 1105 och II: 1276 har vidare hemställts att riksdagen måtte uttala att läkarnas förskrivningsrätt inte får inskränkas genom åtgärder av organisatorisk eller annan art på läkemedelsförsörjningens område.

Såsom framgår av det föregående har Kungl. Maj:t för avsikt att våren 1970 framlägga förslag om bildande av ett apoteksbolag med statligt majoritetsintresse. Den genom ifrågavarande motioner aktualiserade frågan anser utskottet lämpligare behandlas i samband med nämnda ärende, till vilken den synes ha större anknytning. Under åberopande av det anförda avstyrker utskottet ifrågavarande motionsyrkande.

Med samma motivering avstyrker utskottet det i motionerna I: 1106 och II: 1275 framförda yrkandet beträffande läkemedelskontrollen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1106 och II: 1275, nämnda mo-

tioner såvitt nu är i fråga, bemyndigar Kungl. Maj:t att efter de riktlinjer som anförts i statsrådsprotokollet godkända avtal mellan staten å ena sidan samt Pripp-Bryggerierna AB respektive apotekarsocieteten å andra sidan,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1106 och II: 1275, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, till *Förvärv av aktier i AB Kabi* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisar ett investeringsanslag av 50 200 000 kr.,

3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1106 och II: 1275, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för 19 791 aktier i Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB (Vitrum) till apotekarsocieteten utge reverser på sammanlagt 24 431 990 kr.,

4. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 1105 och II: 1276, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående ställningstagande i förevarande sammanhang till Vitrums framtida driftform,

5. att riksdagen avslår motionerna I: 1105 och II: 1276 såvitt de inte behandlats under 4,

6. att riksdagen avslår motionerna I: 1106 och II: 1275 i vad de avser läkemedelskontrollen.

Stockholm den 2 december 1969

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 170.

Reservation

av herrar Virgin (m), Ottosson (m), Bohman (m) och Lofhigius (m) som anser att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 142 och att därför

dels den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med »Utskottet kan» och på s. 23 slutar med »ifrågavarande del» bort ha följande lydelse:

»Utskottet kan inte finna att några välgrundade motiv anförts i propositionen för statens förvärv av aktier i Kabi och Vitrum. Enligt utskottets

mening har i motionerna I: 1106 och II: 1275 framförts en rad vägande invändningar mot den argumentering som förs i propositionen. Inte heller har resultatet av den granskning av förhållandena inom läkemedelsindustrin som gjorts av koncentrationsutredningen givit belägg för någon kritik mot denna industri eller visat att det finns några specifika förhållanden inom läkemedelsbranschen som kan motivera statens inköp av Kabi och Vitrum.

Utskottet finner det angeläget understryka att staten även om kostnaderna för läkemedel i betydande omfattning bestrids av statsmedel inte därigenom blir mer lämpad att ta hand om läkemedelstillverkning. Vidare kan utskottet inte finna att statens engagemang i Kabi och Vitrum skulle kunna medföra en mer optimal inriktning av läkemedelsforskningen eller vara av betydelse för strukturrationalisering inom branschen.

Då utskottet inte funnit några skäl tala för de föreslagna aktieförvärven avstyrker utskottet desamma.

I detta sammanhang vill utskottet påpeka att statsmakternas kontroll och tillsyn avseende läkemedelstillverkning, frågor om prisövervakning m. m. måste ses fristående från statens direkta engagemang inom läkemedelsområdet.

Vidare vill utskottet instämman i vad i motionerna I: 1106 och II: 1275 föreslagits beträffande en översyn av den nuvarande statliga tillverkningen av läkemedel. Behovet av en rationalisering inom denna sektor kan även utläsas av vad departementschefen anfört i propositionen.

Utskottet vill ej underlåta påtala att det anser handläggningen av ifrågasvarande ärende anmärkningsvärd. Det i motionerna I: 1106 och II: 1275 sammanställda tidsschemat belyser hur långtgående de åtgärder är som man ansett sig kunna vidta utan att avvakta remissbehandlingen och riksdagens ställningstagande.»

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen med bifall till motionerna I: 1106 och II: 1275, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, avslår Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av avtal mellan staten å ena sidan samt Pripp-Bryggerierna AB respektive apotekarsocieteten å andra sidan och som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande en översyn av den nuvarande statliga tillverkningen av läkemedel.»

dels utskottets hemställan under 2 t. o. m. 4 — vid bifall till yrkandet beträffande 1 — bort utmynna i avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Särskilt yttrande

av herrar Axel Andersson (fp), Ivar Johansson (cp), Per Jacobsson (fp), Nyman (fp), Johan Olsson (cp), Eliasson i Sundborn (cp), Enskog (fp), Nilsson i Tvärålund (cp), Sjönell (cp) och Eriksson i Arvika (fp) som anfört:

»En väsentlig förklaring till den svenska läkemedelsindustrins framgångsrika utveckling är det goda samarbete som läkemedelsföretagen haft med medicinsk och naturvetenskaplig forskning vid universitet och högskolor.

Vi vill starkt betona att någon inskränkning av de enskilda läkemedelsföretagens möjligheter till fortsatt samarbete med universitet och högskolor inte får bli följderna av en aktivare statlig insats på läkemedelsområdet.

Handläggningen av frågan om statlig läkemedelsproduktion och läkemedelsdistribution är anmärkningsvärd. Långtgående åtgärder i fråga om Kabi och Vitrum har redan vidtagits. Betänkandet Läkemedelsförsörjning i samverkan har ännu ej remissbehandlats. Förslag om ett statligt apoteksbolag har aviserats till nästa års riksdag.

Genom dessa åtgärder har riksdagen ej fått möjligheter att förutsättningslöst och i ett sammanhang pröva hela frågan om statens insatser i fråga om produktion och distribution av läkemedel.»